

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 6, 2021 | 24.06.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.6.83](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.6.83)

УДК 338.45

Л. В. Лебедева,

к. е. н, доцент, Київський національний торговельно-економічний університет

ORCID ID: 0000-0001-8632-5460

В. А. Романенко,

д. е. н, професор, Київський національний торговельно-економічний університет

ORCID ID: 0000-0003-4854-1386

ВИКЛИКИ COVID-19 ДЛЯ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

L. Lebedeva

*PhD in Economics, Associate Professor,
Kyiv National University of Trade and Economics*

V. Romanenko

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Kyiv National University of Trade and Economics*

COVID-19 CHALLENGES FOR UKRAINE AND EU INDUSTRIES

У статті досліджено основні виклики корона кризи для промислового сектору України та країн Європейського Союзу, такі як обмеження на ведення економічної діяльності, зменшення сукупного попиту, зменшення інвестиційної активності, логістичні та транспортні обмеження. Визначено роль промислового сектору для економічного розвитку країни. Проведена оцінка впливу пандемії COVID-19 на стан промисловості України та країн ЄС. Зроблене статистичне порівняння впливу наслідків пандемії на розвиток галузей промисловості та основних промислових груп товарів країн ЄС та України. Виокремлені основні галузі, що найбільше постраждали від наслідків пандемії. Проведений аналіз впливу корона кризи на діяльність промислових підприємств України. Серед країн ЄС виокремлено вплив корона кризи на промисловість окремих країн.

The article examines the main challenges of the COVID-19 crisis for the industrial sector of Ukraine and the European Union, such as restrictions on economic activity, falling aggregate global demand and declining business activity, deteriorating business expectations and declining investment, strengthening of government regulation, logistics and transport restrictions. The study was conducted on the basis of the use of statistical information on the industrial development of the EU and Ukraine. The aim of the article is to highlight the main challenges of the COVID-19 pandemic for the development of industry in Ukraine and the EU, and to assess their impact on the industrial sector. As a result of the analysis, the role of the industrial sector for the economic development of the country is determined. The main measures used in the EU and Ukraine to combat the pandemic are highlighted. The impact of the COVID-19 pandemic on the state of industry in Ukraine and the EU has been assessed. The impact of the pandemic on industrial production was assessed through the dynamics of the industrial production index both in industry

as a whole and in individual industries. A statistical comparison of the impact of the pandemic on the development of industries was made and the dynamics of indices of the main industrial groups of goods of the EU and Ukraine were estimated. As a result, it was concluded that all industries were affected by the pandemic, but some grew due to growing demand for their products, namely, the chemical and pharmaceutical industries. In the main industrial groups both in Ukraine and in the EU countries, a sharp decline was observed among investment goods and durable goods, as well as intermediate goods. The main areas most affected by the pandemic have been identified. An assessment of the impact of the crisis on the industrial sector in terms of its impact in March-April of 2020 and April of 2021 was made. An analysis of the impact of the crisis on the industrial enterprises of Ukraine was done and the main problems faced by the industrial sector of Ukraine have been investigated. Among the EU countries, the impact of the COVID-19 crisis on the industry of individual countries was singled out, and the countries that suffered the most and least from the effects of the COVID-19 crisis were singled out.

Ключові слова: промисловість; економічний розвиток; пандемія COVID-19; корона криза.

Key words: industry; economic development; COVID-19 pandemic; coronavirus crisis.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Промисловість - це сфера економіки, яка має великий вплив на рівень економічного розвитку суспільства. Промислова революція, зародившись у Великій Британії у 18 ст., дала поштовх до розвитку економіки всього світу. Якщо звернутися до давньої історії, як згадується в Артхашастрі, держава витратила чимало грошей на розвиток промисловості. Ксенофонт вважав, що, оскільки сільське господарство є опорою економіки, то спад у сільському господарстві також матиме негативний вплив на промисловість. За словами Блауга, для підтримки галузі потрібно було імпортувати дешеву сировину, запроваджувати протекціоністські мита на імпорتنі товари та стимулювати експорт готової продукції. Томас Манн підкреслював важливість промисловості, стверджуючи, що промисловий розвиток сприятиме взаємовигідній зовнішній торгівлі. Уільям Петті вважав, що джерелом багатства є не торгівля та обмін, а виробництво, наголошуючи на необхідності державної підтримки для стимулювання промисловості. Фрацуз Кене, засновник школи фізіократів, стверджував, що необхідно захищати галузь за допомогою митних тарифів, фінансувати розвиток промислового комплексу шляхом випуску державних облігацій. Анн Роберт Жак Тюрго розглядав галузь як непродуктивну, називаючи тих, хто працював у ній, неефективним класом. Адам Сміт, представник класичної школи, виступав проти ідеї фізіократів про «неефективність» промисловості, демонструючи створення багатства промисловим сектором. Отже, значення промислового сектору важко недооцінити, оскільки саме він виступає драйвером сучасного розвитку економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові дослідження у сфері економічного розвитку та, зокрема, промислового сектору виконували такі дослідники: О. Амоша [1], В. Вишневський [3], В. Геєць [4], Л. Дейнеко [15], Ю. Кіндзерський [7] та ін. Потужні дослідження ведуться Національним інститутом стратегічних досліджень [18], Інститутом економіки та прогнозування НАНУ [3]. Не дивлячись на значну увагу до даної проблематики, системна оцінка стану саме промислового сектору за умов пандемії не проводилась, тому дана тематика є актуальною на сьогодні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Завдання даної статті є виокремлення основних викликів пандемії COVID-19 для розвитку промисловості України та країн ЄС, та оцінка їх впливу на промислових сектор.

Виклад основного матеріалу дослідження. З моменту одержання незалежності економіка України зазнала значного спаду, відновлення після якого й економічна стабілізація відбулися лише у 2000 році, однак рівня ВВП станом на 1991 рік досягнуто не було. Не дивлячись на економічну стабілізацію та економічне зростання у 2000-2007 рр., світова фінансово-економічна криза 2008-2009 рр. сильно вдарила по економіці України. Цей шок передовсім був зумовлений значною сировинною орієнтованістю та експортною залежністю економіки України, а отже вразливістю до коливань світових цін на сировину, які сильно змінюються у періоди економічної нестабільності. Зростання економіки з 2010 р. було стимульовано позитивною динамікою цін на зовнішніх ринках, проте не принесло позитивних змін до структури виробництва у вітчизняному ВВП. «Частка промисловості (В, С, D за КВЕД) у ВВП зменшилась з 45,8 % у 1991р. до 17,6 % у I-V кв. 2020 р. (зокрема, добувна та переробна промисловість до 14,6%)» [13]. Промислове виробництво, особливо машинобудування, формує базу для економічного розвитку країни, саме значний спад у промисловості й став причиною сучасного скрутного нестабільного стану вітчизняної економіки, її значної сировинної експортної орієнтованості. Експортуючи сировину та напівфабрикати Україна фактично забезпечує економічне зростання інших країн, адже, як відомо, найбільшу додану вартість має готова продукція, а не сировинні матеріали.

Наприклад, у 2019 р. 24,2 % вартісного обсягу українського товарного експорту припало на продукти рослинного походження, чорні метали – 15,6%, 11,7 % - на жири та олії, що сукупно склало 51,5 % експортного обсягу [13]. Задля того аби подолати дану тенденцію, нашій державі потрібна стратегія стійкої реіндустріалізації, що дасть надію на майбутнє економічне зростання та розвиток.

Промисловий сектор займає вагомую роль у економіці України. «За 2020 р. у промисловості (сектор В,С, D за КВЕД) створюється 17,5% валової доданої вартості економіки, 17,6 % ВВП, 21,5% оплати праці найманих працівників, 19,6% валового прибутку підприємств. У промисловості задіяно близько 40 тис. підприємств» [13]. Також завдяки промислому сектору забезпечується зайнятість у суміжних сферах виробництва, таких як транспорт, торгівля. По даним Єврокомісії, одне робоче місце в переробній промисловості забезпечує до 2 робочих місць в інших секторах.

Загалом промисловість країни складає базу для відтворення всіх секторів економіки за рахунок виготовлення споживчих товарів та засобів виробництва, які використовуються в сільському господарстві, торгівлі, будівництві та ін. Саме у промисловості виготовляються товари з високою доданою вартістю, що має високе значення для забезпечення стійкого розвитку економіки та зростання конкурентоспроможності товарів національного виробництва на світових ринках.

Пандемія COVID-19 стала значним випробуванням для країн світу. «Нинішня світова криза одна з найглибших за останні 150 років. За даними Світового банку, у 2020 році світовий ВВП знизився на 4,3%, ВВП США - на 5,4 %, а ВВП Європейського Союзу - на 3,6%, світовий товарооборот знизився на 9,5%. Одночасно економіка Китаю зросла на 2%, що зменшило загальносвітове падіння ВВП» [12]. ВВП України за даними Державної служби статистики знизився на 4% за результатами 2020 р. Тому зараз, у період економічної кризи, важливо як ніколи зосередитись на підтримці виробництва, а саме промислового сектора, як джерела економічного зростання.

Промисловість України на сьогодні перебуває під впливом багатьох чинників, серед головних можна виділити [16, 17]:

- виробнича структура та характер коопераційних зв'язків, які залишилися після розпаду СРСР;
- наслідки невдалих реформ 90-х років коли була знищена значна частина промислового потенціалу особливо високотехнологічного (радіо-електронна промисловість, приладобудування, верстатобудування);
- велика залежність від кон'юнктури міжнародного ринку (особливо в металургії та добуванні металевих руд);
- обмежений і нерозвинутий попит на внутрішньому ринку, зокрема, на інвестиційну продукцію, на якому наразі відбувається активне витіснення національних виробників іноземними конкурентами;
- фактична відсутність державної промислової політики, яка визначала б стратегічні цілі і пріоритети розвитку промисловості.

Сьогодні до цих чинників додається ще один – пандемія COVID-19. Пандемія COVID-19 значно вплинула на економічне зростання в Україні через існуючі карантинні обмеження, що вступили в силу з березня 2020 р. У травні 2020 карантинні обмеження були пом'якшені. Вони стосувались обмеження на в'їзд до країни та пересування людей, заборону громадського транспорту та міжобласного сполучення, заборону на роботу малого бізнесу, заборону торгівлі, ярмарок, окрім роботи аптек, торгівлі засобами зв'язку, заборону публічних заходів.

Пандемія COVID-19 поставила такі виклики перед економікою України та промисловим сектором, зокрема:

- падіння сукупного світового попиту та зниження ділової активності, скорочення виробництва в країнах світу, наслідком якого стало зниження цін на світових товарних ринках. В таких умовах українські промислові підприємства несли збитки та скорочували штат працівників, найбільше постраждали металургія, машинобудування. «Скорочення попиту з боку країн-світових лідерів, вплинуло на діяльність добувних галузей по всьому світу, а не лише в Україні. Це спричинило падіння у добувній, а також у частині переробних галузей (в першу чергу, металургії - падіння на 11,7% за січень-жовтень 2020 року)» [9, с.9];
- посилення державного регулювання (введення надзвичайного стану, запровадження санітарно-епідеміологічних норм, обмеження пересування громадян, дистанційний режим роботи та освіти). Такі обмеження найбільше вплинули на внутрішньо-орієнтовані галузі: транспорт (передусім, авіаційний), туризм (як зовнішній, та внутрішній), інші послуги (сфера громадського харчування, спорт, мистецтво, відпочинок та розваги).
- сировинна спрямованість експорту України та «значна залежність промислових підприємств від світових цін на сировину, враховуючи існуючу волатильність кон'юнктури світових ринків, що обумовлює залежність обсягу надходження валютних ресурсів від зовнішніх цінових коливань» [8];
- транспортні та логістичні проблеми з постачанням сировини, пов'язані з протиепідеміологічними обмеженнями, скоротили випуск у переробній промисловості;
- погіршення ділових очікувань та «зменшення інвестицій через значну невизначеність, що вплинуло на переробні галузі інвестиційного циклу (машинобудування (зменшення на 20,4% у січні-жовтні 2020 року), виробництво будівельних матеріалів (зменшення на 8,4%)» [9, с.9];

Проте пандемія мала не лише негативні наслідки, навпроти для деяких галузей переробної промисловості, зокрема у хімічному виробництві спостерігалась позитивна динаміка зростання (збільшення на

6,7% у січні-жовтні 2020 року) та у фармацевтичному виробництві (збільшення на 1,0%) завдяки високому попиту на дезінфікуючі засоби та ліки.

Отже, пандемія COVID-19 загострила вже наявні протиріччя у промисловому секторі України, оголивши найгостріші проблеми його розвитку, як-то: значна залежність від світових цін на сировину та матеріали (як основних статей експорту), що робить Україну вразливою до коливань сукупного попиту закордоном та експортних надходжень; вузький внутрішній ринок для збуту вітчизняної продукції; сировинний експорт продукції з низькою доданою вартістю.

Вплив пандемії на промислове виробництво прослідковується через динаміку індексу промислової продукції (Рис.1). Через обмеження щодо економічної діяльності, транспортні проблеми, спад сукупного попиту промислове виробництво в Україні у річному вимірі скоротилося на 4,5%, при цьому найбільший спад був у квітні до 16,1%. Через послаблення карантинних обмежень у травні спад промислового виробництва знизився до 12,5%. Промисле виробництво відновилося у листопаді-грудні 2020 до значень попереднього року, проте з обмеженнями, пов'язаними з другою хвилею корона вірусу знов скоротилося на 4% у січні-лютому 2021 р., відновившись у березні 2021 р. (+2,1%) та зі зростанням у квітні 2021 р. (+13%) [13].

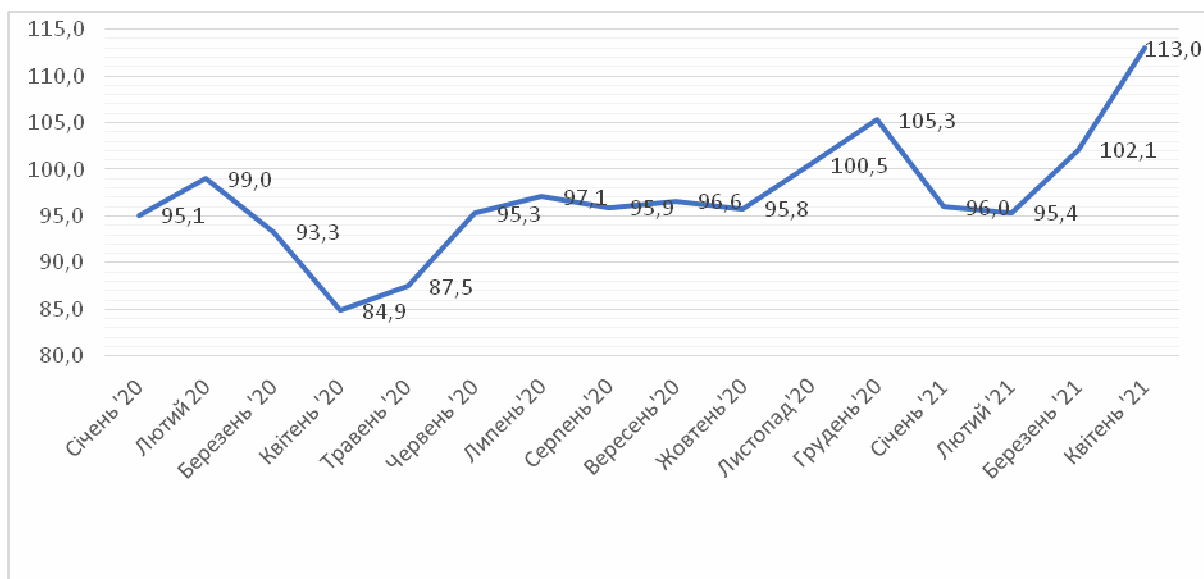

Рис. 1. Індекс промислової продукції в Україні за 2020 - квітень 2021 р., місяць до відповідного місяця попереднього року [13]

Спад у квітні 2020 р. був характерним для всіх промислових груп, але найбільше падіння було у сфері споживчих товарів тривалого використання на 23% (до 77%), товарів проміжного споживання на 17% (до 83%) та інвестиційних товарів на майже 15% (до 86, 6%) порівняно з базовим 2016 роком (Рис 2.). Споживання товарів тривалого користування зменшилось найбільше, проте й відновлення було найстрімкішим з послабленням карантинних обмежень у червні 2020 р. (+20%) та серпні 2020 р.(+40%). Стабілізація ситуації відбулася у серпні 2020 р. зі зростанням у наступні періоди. У квітні 2021 відкладений попит спровокував зростання витрат на товари тривалого користування на 80%.

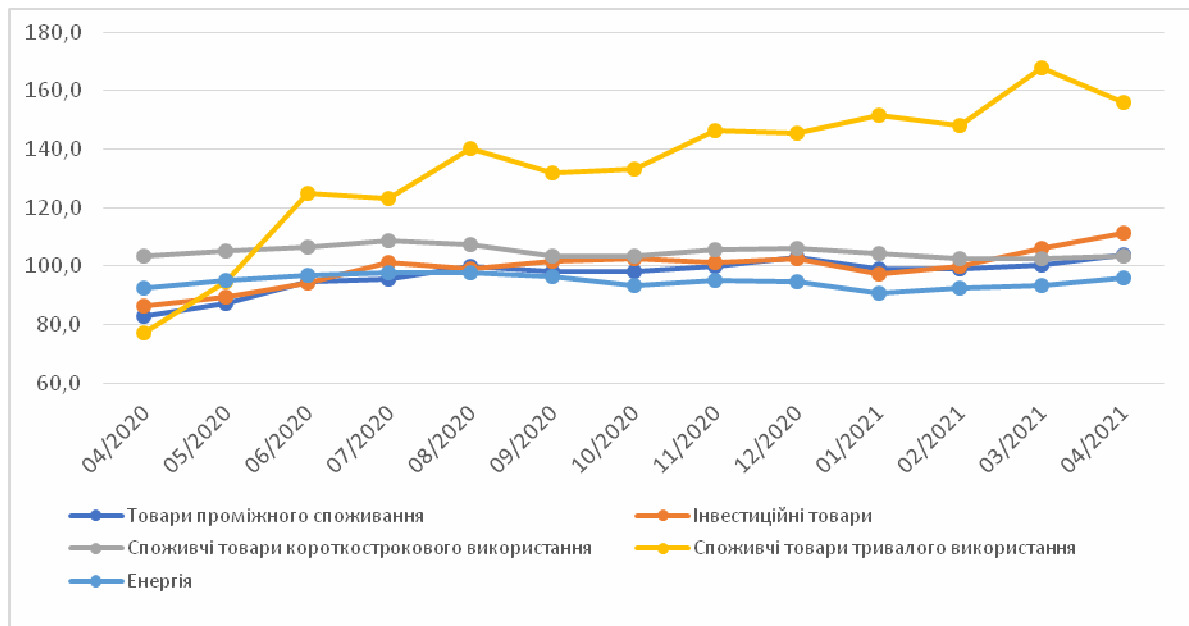

Рис. 2. Індеси промислової продукції України за видами діяльності та основними промисловими групами (ОПГ), з усуненням сезонних (календарного та сезонного) коливань [13]

Спад у промисловості України розпочався задовго до коронакризи й був зумовлений негативною кон'юктурою на ринках основної промислової продукції, що постачається на експорт та значними диспропорціями у внутрішньому попиті. «За перші п'ять місяців 2020 року зазнали спаду всі галузі промисловості, окрім хімічної (збільшення на 9,3%), фармацевтичної промисловості (збільшення на 6,7%) та виробництва коксу та продуктів нафтопереробки (збільшення на 0,2%)» [13]. Високі темпи зростання у хімічній промисловості були зумовлені відновленням роботи ПАТ «Одеський припортовий завод», а також сприятливими умовами для роботи хімічних підприємств в умовах здешевлення сировини (природного газу та нафти). Фармацевтична промисловість зростала в умовах збільшення попиту на її продукцію з початком пандемії.

«Скорочення інвестицій в період пандемії призвело до спаду у машинобудуванні (-20,2% за січень-травень 2020р.), та падіння виробництва у металургії (-16,1%), що було викликано зниженням попиту на металопродукцію у світі через зупинку великої кількості автомобільних заводів у ЄС, значних протекціоністських обмежень для експорту вітчизняної металопродукції у країнах ЄС, США, Євразійського економічного простору, Індії, Пакистану, Єгипту, Канади та ін.» [18, с. 41]. Також, значно ускладнило ситуацію запровадження імпорتنних обмежень у країнах ЄС; логістичні проблеми металургійних підприємств через часті зриви термінів поставок державними транспортними компаніями, насамперед ПАТ «Укрзалізниця» та морськими портами.

Не дивлячись на значний спад, по окремим позиціям машинобудування відбулося суттєве зростання. Так виробництво радіологічного, електромедичного і електротерапевтичного устаткування збільшилося у 1,34 рази (що є наслідком зростання відповідного попиту). Зросло також виробництво батарей і акумуляторів (в 1,2 рази), виробництво електричного освітлювального устаткування (в 1,03 рази), виробництво побутових приладів (в 1,2 рази) [13]. Зростання виробництва зазначеної продукції пов'язано зі зміною способу життя під час пандемії (самоізоляція штовхає до самозабезпечення, зокрема приладами для приготування їжі). Дана продукція складає лише 5% у структурі машинобудування і тому не вплинула суттєво на загальну картину.

Під час карантину у березні-травні 2020 р. різко скоротилося виробництво у всіх галузях промисловості, однак найменш постраждали харчова промисловість, позитивна динаміка спостерігалась у фармацевтиці, хімічна промисловість скоротила зростання після березня на падіння у травні.

Коронакриза вдарила по промисловим підприємствам у регіональному розрізі досить нерівномірно. Більшість підприємств не припиняла роботу у період карантинних обмежень, адаптуючись до вимог та впроваджуючи протиепідемічні заходи, організовуючи транспорт робітників. «У Закарпатській області протягом карантину понесли втрати підприємства автомобілебудування та електроніки (ТОВ «Джейбіл», ЗАТ «Єврокар», ТОВ «Ядзакі Україна», ТОВ «Унгваєр»), деревообробної промисловості (ТОВ «Сіо-К», ТОВ «Індустрія деревообробки», ТОВ «Самвер»), котрі зменшили виробництво приблизно вдвічі» [18, с. 68-70]. Дане скорочення було пов'язане з відсутністю замовлень з країн ЄС та недостатністю комплектуючих матеріалів. При цьому працівників було відправлено у відпустку або оформлено неповну зайнятість. «Підприємства-експортери Львівської, Волинської, Житомирської областей, будучи повністю залежними від замовлень материнських компаній, більшість яких розташовані у країнах Євросоюзу, через спад попиту на автомобілі, скоротили виробництво. Компанії «Бадер», «Леоні», «Борднице», «Фуджікура», «Kromberh end Shubert» відновили з початку травня 2020 р. роботу, їхня виробнича потужність складе не вище 70% до попереднього року» [18, с. 68-70].

У Запоріжжі припинило виробництво ПАТ ЗАЗ, найімовірніше через скорочення попиту та закриття автосалонів. Харківський «Турбоатом» відправив понад 1,5 тис. працівників у відпустку, також на початку карантину призупинили роботу промислові підприємства «Турбогаз», «Теплоавтомат», відновивши діяльність у травні 2020 р. «Державне конструкторське бюро «Південне» (м. Дніпро), флагман ракетобудування, перевело більшість робітників у простій у період з карантину 2020 р. Причиною цього стало затримка зовнішніх контрактів через зміну пріоритетів низки країн та обмеження особистих бізнес контактів через пандемію» [18, с. 68-70].

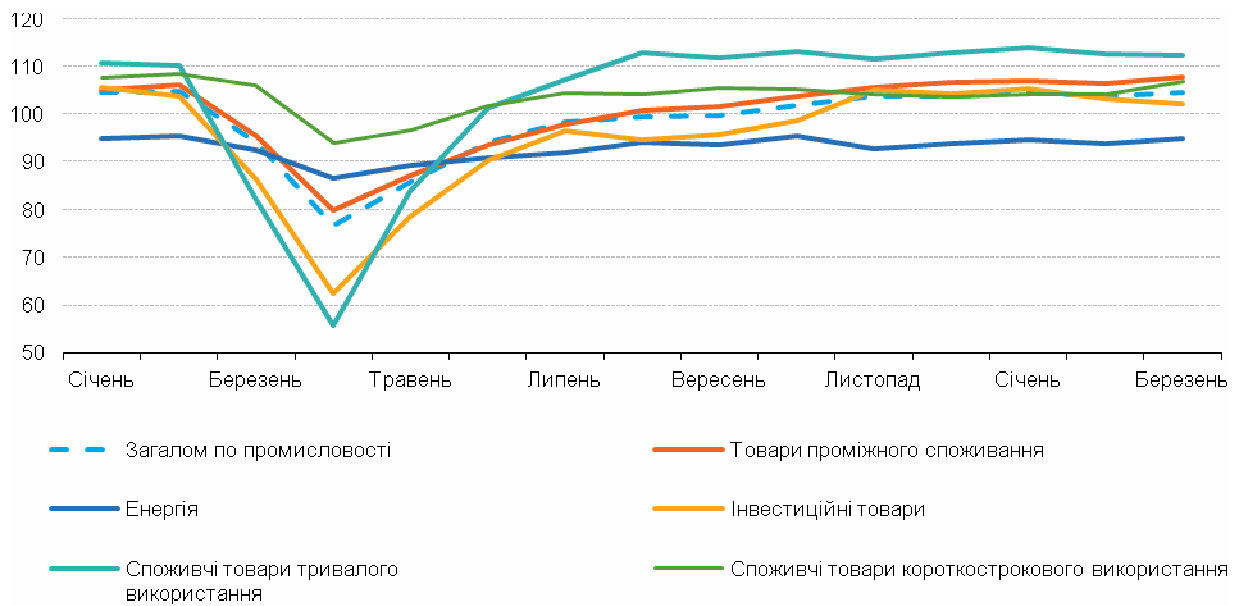
Критичною ситуація була у сфері вугледобування, адже через коронакризу фактично припинився видобуток вугілля в Україні. «У квітні - травні 2020 р. призупинили свою діяльність ДТЕК «Павлоград вугілля» 2020 р. і ДТЕК «Добропіллявугілля», які забезпечують 95% видобутку вугілля в Україні (без врахування видобутку, що ведеться на тимчасово окупованих територіях) й є працедавцями для понад 40 тис. працівників» [18, с. 68-70]. Проблеми вугледобувних компаній опосередковано обумовлені карантинном, оскільки пов'язані зі зниженням споживання електроенергії з РФ та Білорусі [2].

Разом з тим деякі великі підприємства зберегли фінансову стабільність під час кризи. Так, «Метінвест» (м. Маріуполь, м.Авдіївка, м.Запоріжжя, м. Кривий Ріг, м. Кам'янське) відмовилась від податкових канікул. Сума податкових відрахувань, що сплачують підприємства Групи до місцевих бюджетів у пільговий період, перевищить 50 млн грн (податок на землю і податок на нерухомість) [5]. Так само вчинила й АТ «Новокраматорський машиннобудівний завод» (м. Краматорськ), таким чином допомога Новокраматорського машинобудівного заводу місту в боротьбі з коронавірусом склала 10 млн. грн. [10]. Компанія «Інтерпайп» (м.Дніпро, м.Новомосковськ) вирішила повернути до місцевих бюджетів 35 млн. грн зекономлених нарахувань протягом податкових канікул з навесні 2020 р. [6].

Всі країни світу постраждали від пандемії Covid-19, давайте розглянемо які способи стримування пандемії застосовувались у ЄС. Для боротьби з пандемією держави-члени ЄС використовували різні заходи, включаючи обмеження на в'їзд до ЄС та переміщення між країнами-членами ЄС, скасування публічних заходів, обмеження приватних зборів, закриття шкіл, барів, ресторанів, готелів та ін. В Італії та Іспанії не критичні для підтримки життєдіяльності сфери виробництва були зупинені, але введені заходи загалом негативно вплинули на попит і, отже, на виробництво у багатьох сферах. Переважна більшість заходів профілактики вступили у силу в середині березня та зберігалися протягом квітня 2020 р. У травні країни ЄС запровадили певні пом'якшення до обмежень, що сприяло відновленню промислового виробництва. Цей ефект відновлення тривав у червні та меншою мірою у липні. Зі збільшенням кількості випадків захворювання на Covid-19 після літніх канікул кілька країн знову ввели певні заходи стримування у вересні та жовтні. Заходи стримування інфекції були додатково посилені в листопаді. У грудні кілька країн послабили карантинні заходи під час різдвяного сезону, але в більшості країн заходи стримування були відносно суворими в січні, лютому, березні.

Через обмеження ділової активності, закриття підприємств промислове виробництво зменшилось на 10,1% у березні та 18,6% у квітні 2020 р. в цілому у ЄС, відновившись у травні (+12,0%), червні (+9,5%) та липні (+4,6%). Загалом, промислове виробництво в лютому 2021 р. складало 99,0% від того, що було роком раніше [14].

Промислове виробництво у Європейському союзі зазнало значного спаду за період корона кризи (Рис.3). Індекс промислового виробництва в цілому по промисловості зменшився на 23,7% до 76,7% у квітні 2020 р. По основним промисловим групам найбільший спад спостерігався: споживчі товари тривалого використання (наприклад, побутова техніка, меблі) – зменшення на 44,3%, інвестиційні товари (наприклад, транспортне обладнання, комп'ютери) (- 37,6%), товари проміжного споживання (наприклад, сировини) скоротилося на 20%, виробництво енергії на 13,3%. Найменшого спаду зазнало виробництво споживчих товарів короткострокового використання (наприклад, продуктів харчування, одягу) - зменшення на 5,9%.

Source: Eurostat (online data code: sts_inpr_m)

Рис. 3. Індекс промислового виробництва в ЄС, січень 2020 - березень 2021, до базового року (2015) [14]

У березні 2021 року промислове виробництво в ЄС зросло на 0,6% порівняно з попереднім місяцем; в Єврозоні промислове виробництво зросло на 0,1%. Зростанню у березні в ЄС передувало падіння на 1,0% у лютому та збільшення на 0,9% у січні. У грудні 2020 року виробництво стагнувало. Після сильного зменшення в квітні (-19,0%) та березні 2020 року (-10,1%) промислове виробництво значно відновилося у травні (12,4%), червні (9,5%) та липні (4,7%). Загалом промислово-виробнича діяльність у березні 2021 року відновила 99,5% від докризового рівня.

Щодо прояву кризових явищ по галузям промисловості в ЄС, то падіння виробництва спостерігалось по всім галузям промисловості, найбільше у: автомобільній промисловості (-83%), виробництві шкіри (-79%), легкій промисловості (-68%), виготовлення меблів (-52%), видобутку вугілля, нафти й газу (-50%). Зростання на 32% спостерігалось у фармацевтиці [14].

На Рис. 4 наведено динаміку розвитку по галузям промисловості між 2020 р. та березнем 2021 р. Березень 2020 року був першим місяцем, коли показники виробництва значно зменшились через кризу. Станом на березень 2021 р. порівняно з березнем 2020 р. виробництво відновилося у наступних галузях: виробництво

шкіри та супутніх виробів зросло на 41,3%, але цього було недостатньо для відновлення на докризовий рівень; виробництво автомобілів (+30,7%), виробництво меблів (+28,0%) та одягу (+24,7%). Падіння виробництва спостерігалось у послугах з гірничого видобутку (-9,5%), видобутку металевих руд (-6,4%) та фармацевтичній продукції (-5,3%).

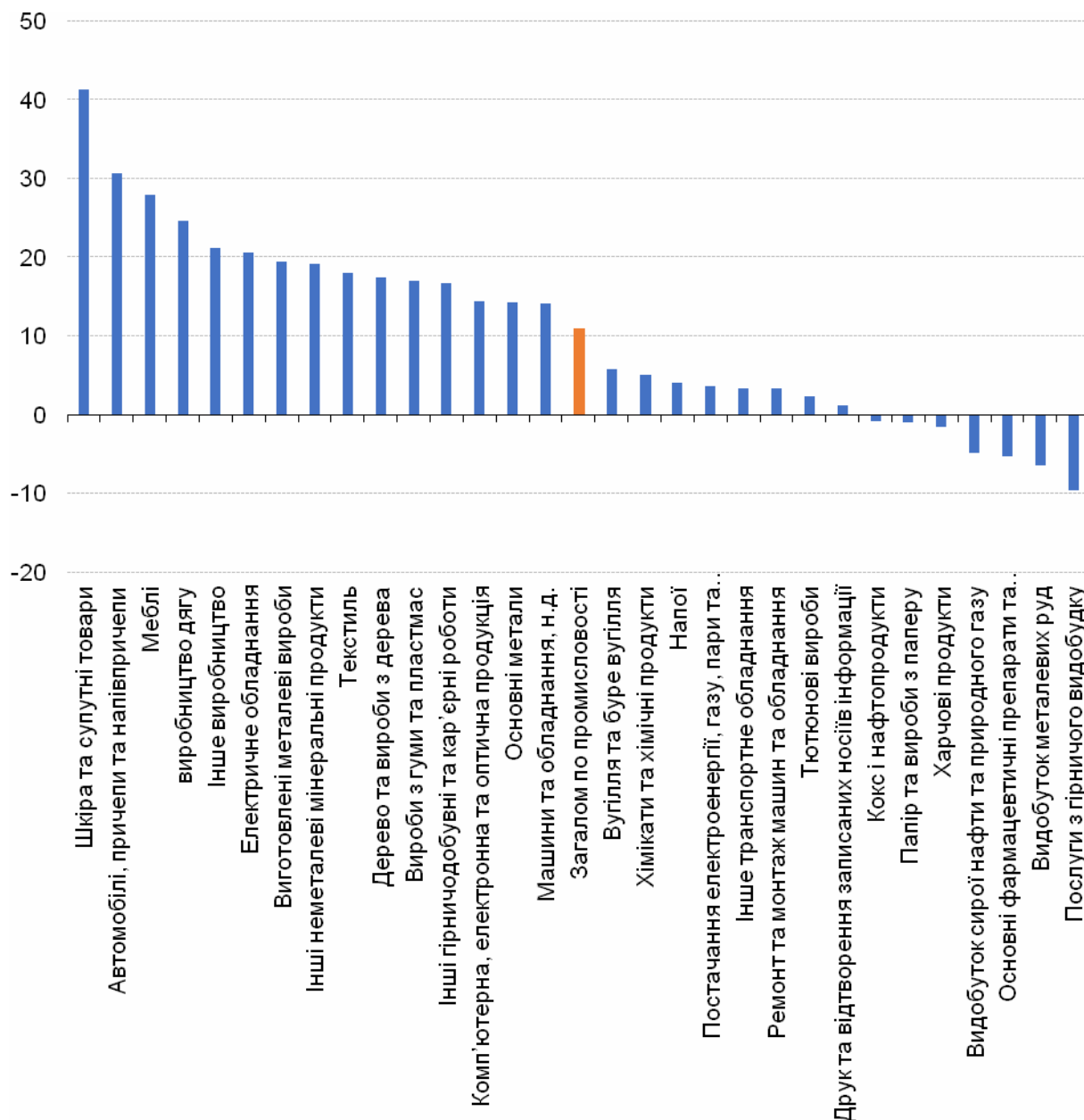

Рис. 4. ЄС, темпи зростання для галузей промисловості - березень 2021 року порівняно з березнем 2020 року, щомісячні дані, з усуненням календарних коливань (2015 = 100) [14]

Пандемія коронавірусу по різному вплинула на країни ЄС. Оскільки заходи щодо стримування Covid-19 відрізнялися у країнах ЄС щодо термінів та суворості обмежень, очевидно, що й вплив на рівень промислового виробництва був різним. Таблиця 1 показує темпи змін між лютим 2020 та квітнем 2020 р. (пік кризи), квітнем 2020 та березнем 2021 р. (відновлення) та останні зміни за березень 2021 року. Під час пікових місяців кризи, Італія, Словаччина, Кіпр, і Угорщина зазнали надзвичайно високих темпів падіння. Ці країни також показали високі темпи під час відновлення починаючи з травня 2020 р. У деяких інших країнах криза мала досить незначний вплив на промислове виробництво: у період з лютого по квітень 2020 р. виробництво зросло в Ірландії на 6,4%, Фінляндії на 0,2%. Однак у більшості країн темпи промислового виробництва (спаду) склали близько -25%.

Таблиця 1.
Темпи зростання промислової продукції загалом по промисловості, 2020 та 2021, % [14]

	Квітень 2020 до лютого 2020	Березень 2021 до квітня 2020	Березень 2021 до лютого 2021
ЕС	-27,1	36,6	0,6
ЕЗ	-27,9	36,7	0,1
Бельгія	-15,7	15,3	-4,0
Болгарія	-15,4	19,2	3,7
Чехія	-33,1	50,3	3,3
Данія	-5,8	10,4	4,9
Німеччина	-29,6	33,8	0,8
Естонія	-16,7	12,1	-1,4
Ірландія	6,4	29,1	-2,0
Греція	-7,8	15,8	2,2
Іспанія	-32,4	44,9	-0,1
Франція	-34,7	44,0	0,7
Хорватія	-9,3	19,6	3,4
Італія	-42,4	71,7	-0,1
Кіпр	-38,0	:	:
Латвія	-9,5	13,9	0,4
Литва	-7,9	22,3	4,5
Люксембург	-29,5	30,9	-4,4
Угорщина	-38,0	68,2	0,3
Мальта	-14,0	4,8	2,1
Нідерланди	-7,5	7,7	2,9
Австрія	-21,8	:	:
Польща	-26,6	46,3	2,9
Португалія	-28,9	35,8	-1,0
Румунія	-36,8	56,8	0,8
Словенія	-25,2	31,2	-0,9
Словаччина	-41,9	72,9	0,5
Фінляндія	0,2	0,2	-2,1
Швеція	-16,2	23,1	2,0
Норвегія	0,8	1,4	1,0
Швейцарія	-6,6	:	:
Чорногорія	-33,5	:	:
Північна Македонія	-35,2	45,8	5,9
Сербія	-18,8	27,4	-4,0
Туреччина	-34,9	68,3	0,8
Боснія і Герцеговина	-11,7	22,4	1,6

Висновки. Пандемія COVID-19 загострила вже наявні протиріччя у промисловому секторі України, оголивши найгостріші проблеми його розвитку, як-то: значна залежність від світових цін на сировину та матеріали (як основних статей експорту), що робить Україну вразливою до коливань сукупного попиту закордоном та експортних надходжень; вузький внутрішній ринок для збуту вітчизняної продукції; сировинний експорт продукції з низькою доданою вартістю; недостатність інвестицій для повноцінного розвитку. Через обмеження щодо економічної діяльності, транспортні проблеми, спад сукупного попиту промислове виробництво в Україні у річному вимірі скоротилося на 4,5%, при цьому найбільший спад був у квітні до 16,1%. Через послаблення карантинних обмежень у травні спад промислового виробництва знизився до 12,5%. За перші п'ять місяців 2020 року зазнали спаду всі галузі промисловості, проте деякі через зростання попиту на їх продукцію зростали - хімічна (збільшення на 9,3%), фармацевтична промисловість (збільшення на 6,7%). Більшість підприємств України не припиняла роботу у період карантинних обмежень, адаптуючись до вимог та впроваджуючи протиепідемічні заходи, організовуючи транспорт робітників.

У країнах Європейського союзу через обмеження ділової активності, закриття підприємств промислове виробництво зменшилось на 10,1% у березні та 18,6% у квітні 2020 р., відновившись у травні (+12,0%), червні (+9,5%) та липні (+4,6%). Загалом, промислове виробництво в лютому 2021 р. складало 99,0% від того, що було роком раніше. По основним промисловим групам найбільший спад спостерігався у квітні 2020 р.: споживання товарів тривалого користування (-44,3%), інвестиційні товари (-37,6%), виробництво проміжних товарів (-20%),

виробництво енергії (-13,3%). Найменшого спаду зазнало виробництво споживчих товарів короткострокового використання (- 5,9%). Падіння виробництва спостерігалось по всім галузям промисловості, найбільше у: автомобільній промисловості (-83%), виробництві шкіри (-79%), легкій промисловості (-68%), виготовлення меблів (-52%), видобутку вугілля, нафти й газу (-50%). Зростання на 32% спостерігалось у фармацевтиці. Коронакриза найбільше завдала удару промислового сектору Італії, Словаччини, Кіпру, та Угорщини, найменше постраждали та Фінляндія та Ірландія, котра у пік кризи показала ріст у 6,4%.

Отже, коронакриза мала сильний вплив на промислове виробництво як в Україні, так й країнах Євросоюзу. Спад промислового виробництва на весні 2020 р. У ЄС склав близько 19%, в Україні 16%, станом на квітень 2021 р. промисловість країн ЄС відновила до докризового рівня, національна промисловість України зросла на 13% (до квітня 2020), що не компенсує падіння у 2020 році.

Список літератури.

1. Амоша А. И., Вишневыский В. П., Збарзская Л. А. Неоиндустриализация и новая промышленная политика Украины. *Економіка промисловості*. 2012. № 1–2. С. 3–33.
2. Вольнец М. Правительство должно срочно разработать план спасения для угледобывающей отрасли. Режим доступа: <https://www.rbc.ua/rus/news/pravitelstvo-dolzno-srochno-razrabotat-plan-1587026068.html>
3. Вишневыский В. П. Национальная модель неоиндустриального развития Украины : монография. Київ : Ін-т екон. пром-сті НАН України, 2016. 518 с.
4. Геєць В. М. Бар'єри на шляху розвитку промисловості на інноваційній основі та можливості їх подолання. *Економіка України*, 2015, № 1. С. 4-25.
5. Група Метінвест відмовляється від податкових канікул заради підтримки міст присутності. Режим доступу: <https://metinvestholding.com/ua/media/news/gruppa-metinvest-otkazivaetsya-ot-nalogovih-kanikul-radi-podderzhki-gorodov-prisutstviya>
6. Інтерпайп заверил инвесторов в стабильной работе своих предприятий и рассказал о мерах по борьбе с коронавирусом. Режим доступа: <https://interfax.com.ua/news/economic/648820.html>
7. Кіндзерський, Ю. Політика інклюзивної та сталої індустріалізації в Україні: виклики та пріоритети реалізації. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. No 1. Частина 1. С. 105-117.
8. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, 2020. Експорт товарів та послуг аналітична доповідь. Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=60701de2-ad1b-4b08-afab-befe4a1902cb>
9. Наслідки епідемії COVID-19 та карантинних заходів для провідних секторів економіки України. Дослідження за результатами глибинних інтерв'ю з власниками та топ-менеджерами українських компаній. Київ-Харків: Видавець О. А. Мірошніченко, 2020. 188 с.
10. НКМЗ відмовився від пільг по місцевих податках. Режим доступу: <https://krm.gov.ua/nkmz-vidmovyvsya-vid-pilg-po-mistsevyh-podatkah/>
11. Нова індустріалізація – реальний шанс для України. Антикризова рада громадських організацій України. Київ. 2018. Режим доступу: <http://uspp.ua>.
12. Огляд Світового банку «Перспективи світової економіки» (Global Economic Prospects, GEP). Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>
13. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Офіційний сайт Євростату. Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/data/main-tables>.
15. Промислова політика як ключовий інструмент стратегії розвитку : науково-аналітична доповідь / за ред. д-ра екон. наук Дейнеко Л.В. ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів НАН України». Електрон. дані. К., 2019. Режим доступу: <http://ief.org.ua/docs/sr/304.pdf>
16. Романенко В. А., Лебедева Л. В. Концентрація (централізація) і децентрація (децентралізація) в промисловості: історія, сучасність, наслідки. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7892>
17. Романенко В.А., Лебедева Л.В. Промисловість у стійкому розвитку економіки України. *Вісник КНТЕУ*. 2017. №3, с.5-19. Режим доступу: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2017/03/1.pdf>
18. Україна після коронакризи – шлях одужання : наук. доп. Я.А. Жаліло (кер. ав. кол.), Я.Б. Базиліук, С.В. Ковалівська, О.О. Коломієць та ін.; Національний інститут стратегічних досліджень. Київ : НІСД, 2020. 304 с.

References.

1. Amosha, A. Y., Vyshnevskiy, V. P., Zbarzaskaia, L. A. (2012), "Neoindustrialization and the new industrial policy of Ukraine". *Ekonomika promyslovosti*, Vol. 1–2, pp. 3–33.
2. Volynets, M. (2020), "The government must urgently develop a rescue plan for the coal industry", available at: <https://www.rbc.ua/rus/news/pravitelstvo-dolzno-srochno-razrabotat-plan-1587026068.html> (Accessed 15.06.2021)

3. Vyshnevsky, V. P. (2016), *Natsional'na model' neoindustrial'noho rozvytku Ukrainy [National model of neo-industrial development of Ukraine]*, In-t ekon. prom-sti NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
4. Heiets, V. M. (2015), Barriers to the development of industry on an innovative basis and opportunities to overcome them. *Ekonomika Ukrainy*, vol 1., pp. 4-25.
5. "Metinvest Group refuses tax holidays in order to support the cities of presence" (2020), available at: <https://metinvestholding.com/ua/media/news/gruppa-metinvest-otkazivaetsya-ot-nalogovih-kanikul-radi-podderzhki-gorodov-prisutstviya> (Accessed 15.06.2021)
6. "Interpipe assured investors of the stable operation of its enterprises and spoke about measures to combat the coronavirus" (2020), available at: <https://interfax.com.ua/news/economic/648820.html> (Accessed 15.06.2021)
7. Kindzersky, Y. (2020) "The policy of inclusive and sustainable industrialization in Ukraine: challenges and priorities for implementation", *Ekonomichnyy analiz*, Vol 30. No 1. Part 1. pp. 105-117.
8. Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine (2020). "Exports of goods and services: analytical report", available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=60701de2-ad1b-4b08-afab-befe4a1902cb> (Accessed 15.06.2021)
9. *Naslidky epidemiyi COVID-19 ta karantynnykh zakhodiv dlya providnykh sektoriv ekonomiky Ukrainy [Consequences of the COVID-19 epidemic and quarantine measures for the leading sectors of the Ukrainian economy]* (2020) Research based on the results of in-depth interviews with owners and top managers of Ukrainian companies. Publisher Mirosnuchenko, O., Kyiv-Kharkiv, Ukraine.
10. "NKMZ refused local tax benefits" (2020), available at: <https://krm.gov.ua/nkmz-vidmovyvsya-vid-pilg-po-mistsevyh-podatkah/>(Accessed 15.06.2021)
11. Nova industrializatsiya – real'nyy shans dlya Ukrainy "New industrialization is a real chance for Ukraine. Anti-crisis council of public organizations of Ukraine" (2018). Kyiv, Ukraine. available at: <http://uspp.ua>. (Accessed 15.06.2021)
12. World Bank Review of Global Economic Prospects (GEP) (2021), available at: <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects> (Accessed 15.06.2021)
13. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2021), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 15.06.2021)
14. Official website of Eurostat (2021), available at: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/data/main-tables> (Accessed 15.06.2021)
15. "Promyslova polityka yak klyuchovyy instrument stratehiyi rozvytku [Industrial policy as a key tool of development strategy] (2019), scientific and analytical report. ed. Deineko, L.V., NAN Ukrainy, DU «In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy», Kyiv, Ukraine, available at: <http://ief.org.ua/docs/sr/304.pdf> (Accessed 15.06.2021)
16. Romanenko, V.A, Lebedeva, L.V. (2020), "Concentration (centralization) and deconcentration (decentralization) in industry: history, modernity, consequences". *Efektivna ekonomika*, vol. 5. available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7892> (Accessed 15.06.2021)
17. Romanenko, V.A, Lebedeva, L.V. (2017), "Industry in the sustainable development of Ukraine's economy", *Visnyk KNUTE*, vol. 3, pp.5-19. available at: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2017/03/1.pdf> (Accessed 15.06.2021)
18. *Ukrayina pislya koronakryzy – shlyakh oduzhannya [Ukraine after the corona crisis - the path to recovery]* (2020), ed. Zhalilo, J. National Institute for Strategic Studies. Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 15.06.2021 р.